

**การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์
การพัฒนาท้องถิ่น***
**CIVIL SOCIETY' S PARTICIPATION TO FORMULATE LOCAL
DEVELOPMENT STRATEGIES**

วสุกิจ เหล่าอินทร์

Wasukit Lao-in

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonsawan Campus, Thailand

E-mail: wasukit55555@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และเสนอแนะการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากิจกรรมบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัย แบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลหนองเต่า ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด และตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.85 จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การวิจัยเชิงคุณภาพเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น พระสงฆ์ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการอภิปรายผลตามหลักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นนั้น มีการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เกิดการไหลบ่าทางวัฒนธรรมและโรคอุบัติใหม่ ส่งผลทำให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตกึ่งชุมชนเมืองมาก จึงเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นระดับน้อย 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น พบว่าประชาชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมประเมินผล ระดับปานกลาง แต่พบว่าผู้บริหารท้องถิ่นนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานในระดับดี 3) ข้อเสนอแนะภาคประชาสังคมต้องเร่งยกระดับเข้ามามีส่วนร่วมกับฝ่ายบริหาร เพื่อจัดทำแผนงาน โครงการ ใช้พัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน เพื่อจะได้ยกระดับวิถีชุมชนให้เกิดความ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ภาคประชาสังคม, ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

* Received 19 August 2020; Revised 8 September 2020; Accepted 12 September 2020

Abstract

The objectives of this study were to compare and suggest concerning the role of civil society participation in formulating strategies for the development of Nong Tao Subdistrict Administration Organization, Kao Liao District, Nakhon Sawan Province. The study was a mixed methods research. Quantitative research, The sample group used in the research was voters in Nong Tao Subdistrict. By simple sampling method, 400 sets of data were collected from the questionnaires. Quality checked by 5 experts. A consistency index was at 1.00. Reliability was at 0.85. Data analysis by using statistical software packages. Qualitative research: The key informants selected specifically were scholars, community leaders, local scholars, 21 people. The results of the study were as follows: 1) The role of civil society and participation in formulating local development strategies. Found that the development strategy was in line with the national economic and social development plan, cultural runoff and emerging diseases. Causing the community to have a semi-urban lifestyle and participate in a small level. 2) Compare civil society with participation in formulating local development strategies. Found that people share ideas, work together, receive benefits and participated in the evaluation at a moderate level, The management has applied the good governance principles to a good level. 3) suggestions: local must promote participation in the formulation of project plans, to ensure that the villagers have a good quality of life, stable, prosperous and sustainable.

Keywords: Participation, Civil Society, Development Strategy

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2560 เป็นกฎหมาย สูงสุดใช้ปกครองประเทศ โดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน หมวดที่ 14 จำนวน 6 มาตรา ได้ให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่าง เห็นได้ชัดระบุว่าองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรม สาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามหลักการพัฒนา อย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ ประชาชน ในท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติการจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควร ให้เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอน ในการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจน

งบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

จุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนาประเทศคือการวางแผนพัฒนา มุ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม รัฐมุ่งหวังให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือการพัฒนาเพื่อให้คนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี เปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540 - 2544) การส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขและไขกุญแจสำคัญ ต่อความสำเร็จของการพัฒนาได้ตรงความต้องการของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยที่สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดพลังการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนายุคใหม่ที่เป็นระบบเปิดตามกระทรวงมหาดไทยกำหนด (พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 29/1, 2537)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองขนาดเล็กมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็นองค์กรที่รัฐต้องการกระจายอำนาจ วางเป้าหมายการพัฒนาชนบทต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง ภายใต้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีการจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหลักเกณฑ์ กระทรวงมหาดไทย (พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 66, 2537) ทั้งนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนัก และคำนึงถึงประชาชนให้มีภาวะความเป็นอยู่ที่ดี ผู้บริหารต้องมีศิลปะในการบริหารจัดการ และเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งคือการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ซึ่งรับรู้กันดีว่าแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา จะทำให้ผลของการพัฒนาก้าวขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของประชาชน (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2554)

การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกกำหนดไว้ในรูปของกฎหมาย แบบแผนการบริหารงานมาโดยตลอด เพราะว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญและสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตประชาชนโดยตรง จะเห็นว่าขณะนี้ภาคประชาสังคมเริ่มให้ความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ กระทบแนวคิดแบบเก่าซึ่งยังคงวนอยู่ในจิตใต้สำนึกของประชาชน หรือแม้ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าการบริหารราชการการตัดสินใจในกิจกรรม หรือโครงการ เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว เพราะหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ต้องมีขั้นตอนในการทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้น ขัดต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2544) กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ความคุ้นเคยของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ ตัดสินใจโดยไม่ต้อง

ฟังข้อมูลจากประชาชน เพียงรู้สึว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทำให้การทำงานของเขาคือต้องรับผิดชอบมากขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครอง ขนาดเล็กใกล้ชิดประชาชนที่สุด ถูกตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 รัฐต้องการกระจายอำนาจเพื่อการพัฒนาชนบทต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากขึ้น (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 66, 2537) จึงมุ่งเน้นกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการปกครองตนเอง เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ตรวจสอบ ป้องกัน แก้ปัญหาในชุมชนแบบตรงจุด ที่ผ่านมามีภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นน้อยมาก นโยบายสาธารณะถูกกำหนดโดยรัฐประชาชนต้องปฏิบัติตามกลายเป็นความเคยชิน

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ประกาศจัดตั้งเป็นตำบลเมื่อ พ.ศ. 2480 และยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อ 29 มีนาคม 2539 แบ่งเขตการปกครองเป็น 10 หมู่บ้าน มีการจัดทำเป็นแผนพัฒนาตำบลตามระยะเวลา 3 ปี และ 5 ปี ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่าตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา บทบาทภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นด้านใดบ้าง เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมหรือไม่ และรวบรวมข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการประชาชน โดยศึกษาในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้จะได้นำผลการศึกษานำเสนอให้ผู้บริหารท้องถิ่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ท้องถิ่นผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Questionnaire) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มประชากรได้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 10 หมู่บ้าน จำนวน 6,887 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ซึ่งความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ .85 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน จากนั้นนำตัวอย่างมาเปรียบเทียบกับอัตราส่วนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้ง 10 หมู่บ้าน และทำการสุ่มตัวอย่างจากการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอนได้ แต่ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาท้องถิ่น และความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของภาคประชา สังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ส่วนการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือได้นำแบบสอบถามเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษา ทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และนำแบบทดสอบไปทดลอง ใช้ (Try Out) กับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยด่าง อำเภอเก้าเลี้ยว จำนวน 30 ชุด เพื่อกำหนดค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบ เท่ากับ 1.00 จากนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 10 หมู่บ้านในตำบลหนองเต่า จำนวน 400 ชุด ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูปสำหรับการวิจัย (SPSS For Windows) ประมวลผลเพื่ออธิบายข้อมูลที่ทำให้เราทราบถึงคุณลักษณะของตัวแปรที่แสดงในแบบสอบถาม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดค่า นัยสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ที่ระดับ 0.05

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกแบบเจาะจง มีนักวิชาการ ผู้นำชุมชน ท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 21 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะเลือกแบบเจาะจงเฉพาะ จากพระสงฆ์ 1 รูป นักวิชาการ 3 คน ประธานสภาองค์กรชุมชน จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน ท้องถิ่น จำนวน 2 คน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน จำนวน 12 คน

วิธีการเก็บข้อมูลศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของภาคประชา สังคม เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คนคัดเลือกแบบเจาะจง การสนทนากลุ่มเฉพาะมีผู้แทนพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งคัดเลือกไว้แบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 12 คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา จำแนกประเด็น จัดหมวดหมู่ จัดกรอบความคิด และแปลความหมาย พร้อมนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การส่วนตำบลบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยจำแนกส่วนบุคคลในระดับการมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นแต่ละด้าน

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	2.81	0.724	ปานกลาง
2. ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต	3.00	0.748	ปานกลาง
3. ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	3.21	0.630	ปานกลาง
4. ด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี	2.41	0.658	ปานกลาง
รวม	2.85	0.685	ปานกลาง

1.1 บทบาทระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ย 2.81 อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำ ปรับปรุง ถนน สะพาน ท่อระบายน้ำ และการจัดการระบบขนส่งโลจิสติกส์กับชุมชนอื่น ๆ

1.2 บทบาทระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาพ มีค่าเฉลี่ย 3.00 อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาสว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดหา ก่อสร้างศูนย์แสดงสินค้าชุมชน พัฒนาห้องสมุด สถานที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านตามลำดับ

1.3 บทบาทระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 3.21 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ละมีส่วนร่วมในการเตือนภัยและช่วยเหลือผู้ประสบภัย รณรงค์การลดใช้สารเคมีในชุมชนลดลงตามลำดับ

1.4 บทบาทระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีค่าเฉลี่ย 2.41 ประชาชนมีส่วนร่วม

ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมพัฒนารายได้เพื่อการพึ่งพาตนเอง ร่วมเสนอข้อบังคับของท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ การส่งเสริมบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การมีส่วนร่วมในการจัดการระบบงานท้องถิ่น ให้เกิดความยืดหยุ่นรวดเร็วตามลำดับ

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 6 ด้าน ดังนี้ 1) จำแนกตามเพศ 2) จำแนกตามอายุ 3) จำแนกตามอาชีพ 4) จำแนกตามรายได้ 5) จำแนกตามระดับการศึกษา และ 6) จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ พบว่า มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกันตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ	ค่าทางสถิติ (Sig)	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมตามปัจจัยส่วนบุคคล
เพศชาย	204	51.00	0.958	เพศต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน
เพศหญิง	196	49.00		
อายุ			0.956	อายุที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน
ต่ำกว่า 30 ปี	36	9.00		
31-40 ปี	80	20.00		
41-50 ปี	170	42.50		
51-60 ปี	89	22.25		
61-70 ปี	15	3.75		
70 ปีขึ้นไป	10	2.40		
อาชีพ			0.959	อาชีพต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน
เกษตรกร	250	62.50		
รับจ้าง	134	33.50		
ค้าขาย	10	2.50		
ข้าราชการ	6	1.50		
รายได้เฉลี่ยต่อปี/บาท			0.875	รายได้ต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน
ต่ำกว่า 60,000	160	40.00		
60,001 - 120,000	184	46.00		
120,001 - 180,000	44	11.00		
180,001 - 240,000	6	1.50		
248,001 - 300,000	4	1.00		
300,0001 ขึ้นไป	2	0.50		

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ	ค่าทางสถิติ (Sig)	เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมนับตามปัจจัยส่วนบุคคล
การศึกษา			0.765	
ภาคบังคับ	130	32.50		การศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน
มัธยมศึกษาตอนต้น	200	50.00		
มัธยมศึกษาตอนปลาย	18	4.50		
ปริญญาตรี	50	12.50		
สูงกว่าปริญญาตรี	2	0.50		
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่			0.599	
น้อยกว่า 10 ปี	26	6.50		ระยะเวลาอยู่ในพื้นที่ต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน
11-20 ปี	36	9.00		
21-30 ปี	50	12.50		
31-40 ปี	80	20.00		
41-50 ปี	120	30.00		
มากกว่า 51 ปี	88	22.00		
รวม	400	100.00	0.680	ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน

2.1 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามเพศชาย ร้อยละ 51 เพศหญิง ร้อยละ 49 พบว่า Sig = .958 มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงว่าประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

2.2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามอายุ ผู้มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 9.00 อายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 20.00 อายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 42.50 อายุ 51 - 60 ปี ร้อยละ 22.25 อายุ 61 - 70 ปี ร้อยละ 2.5 พบว่า Sig = .956 มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงว่าประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

2.3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามอาชีพเกษตรกรร้อยละ 62.50 อาชีพรับจ้างร้อยละ 33.50 อาชีพค้าขายร้อยละ 2.50 และอาชีพรับราชการร้อยละ 1.50 พบว่า Sig = .959 มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงว่าประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

2.4 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีรายได้ ต่ำกว่าปีละ 60,000 บาท ร้อยละ 40

มีรายได้ 60,001 - 120,000 บาท ร้อยละ 46.00 รายได้ 120,001 - 180,000 บาท ร้อยละ 11.00 มีรายได้ 180,001 - 240,000 บาท ร้อยละ 1.5 มีรายได้ 240,001 - 300,000 บาท ร้อยละ 1.00 และมีรายได้เกิน 300,000 บาท ร้อยละ 0.50 พบว่า Sig = .875 มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงว่าประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

2.5 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นจำแนกตามระดับการศึกษา ผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับ ร้อยละ 32.50 จบมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 50.00 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย 4.50 จบปริญญาตรีร้อยละ 12.50 และจบสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ .50 พบว่า Sig = .599 มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติ .05 แสดงว่าประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

2.6 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำแนกปัจจัยส่วนบุคคลระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่น้อยกว่า 10 ปี ร้อยละ 6.50 อาศัยในพื้นที่ 11-20 ปี ร้อยละ 9.00 อาศัยในพื้นที่ 21 - 30 ปี ร้อยละ 12.50 อาศัยในพื้นที่ 31 - 40 ปี ร้อยละ 12.50 อาศัยในพื้นที่ 41 - 50 ปี ร้อยละ 20.00 และอาศัยในพื้นที่ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20.00 แสดงว่าระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ของประชาชนแตกต่างกัน การเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

3.ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์พิจารณา ดังนี้

3.1 ภาคประชาชนสังคมต้องเข้ามามีบทบาทร่วมกำหนดแผนงาน โครงการ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี เพื่อผลักดัน ก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซม สิ่งสาธารณะ ท่อระบายน้ำ ไฟฟ้าส่องสว่าง ต้องกระจายไปทั้ง 10 หมู่ตามปีงบประมาณ

3.2 ภาคประชาชนสังคมต้องเพิ่มระดับการมีส่วนร่วม กับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อร่วมกันวางแผนส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีการพ่นยาป้องกันโรคระบาดในชุมชน จัดหาถังขยะให้เพียงพอ จัดเก็บขยะเป็นประจำ สร้างสถานที่จำหน่ายแสดงสินค้าในชุมชน และร่วมส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ หาสถานที่พักผ่อน เช่น สวนสาธารณะให้เพียงพอครบทุกชุมชน รวมทั้งเพิ่มครุภัณฑ์การศึกษา และพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน

3.3 ภาคประชาชนสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วม กับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อร่วมจัดการบริหารและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้รัฐจัดหาสนับสนุนพันธุ์ไม้นำมาปลูกในที่สาธารณะ เช่น วัด ริมถนน สวนสาธารณะ

ร่วมมือรณรงค์ลดการใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตรกรรม ตั้งศูนย์เตือนภัยระดับชุมชน และตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนลดปริมาณขยะ

3.4 ภาคประชาชนสังคมต้องยกระดับการมีส่วนร่วม ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอเก่าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อร่วมการบริหารบ้านเมืองที่ดี สร้างวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน สอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติ บริหารงานภายใต้พื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้ 1.1) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khanin Natthawat เรื่อง” การดำเนินงานตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล” โดยส่วนรวมเห็นว่าการดำเนินงานตาม บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัด ยโสธร (Khanin Natthawat, 2557) ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมระดับปานกลาง 1.2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมด้านคุณภาพชีวิต ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ สุพัฒน์ ไพไหล ได้ศึกษาเรื่อง”กระบวนการทัศน์พัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเองของกลุ่มเครือข่ายอินแปง ในจังหวัดสกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร” พบว่ารูปแบบ วิธีการ กระบวนการเรียนรู้และ การพัฒนากระบวนการทัศน์ของกลุ่มมีรูปแบบบอกเล่าแบบกลุ่ม ด้วยการปฏิบัติ การเลียนแบบธรรมชาติ บุคคล ชุมชน และ จากวิถีชีวิต โดย วิธีการประชกรวิจัยและเครือข่ายทางสังคม ทั้งแนวกว้างและแนวลึก (สุพัฒน์ ไพไหล, 2556) ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง 1.3) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นด้านการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่ามีส่วนร่วมระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะว่าการรณรงค์ด ใช้สารเคมีหรือส่งเสริมพื้นที่สีเขียว ต้องจัดเวทีประชาคม สอดคล้องกับปรียา โสภณา ศึกษาวิจัย”ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย” ทำให้ทราบ ว่าชุมชนเข้มแข็งมาจาก 1) บุคคล 2) ครัวเรือน 3) กองทุนชุมชน 4) กลุ่มองค์กรชุมชน และ 5) เครือข่ายองค์กรชุมชน ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างดังนี้ 1) บุคคลมีอิทธิพลตรงต่อสังคมชุมชน เครือข่ายองค์กร ชุมชน 2) ครัวเรือนมีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุนชุมชน 3) กลุ่มองค์กร ชุมชนมีอิทธิพลตรงต่อองค์กรชุมชน 4) บุคคล ครัวเรือน และกลุ่มองค์กร ชุมชนต่างมีอิทธิพลตรงต่อองค์กรชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม (ปรียา โสภณา, 2553) 1.4) บทบาทการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พบว่าอยู่ในระดับ

ปานกลาง การจัดการงบประมาณโปร่งใส ตรวจสอบได้ ประชาชนร่วมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม นำไปสู่การแก้ปัญหาลักษณะเป็นขบวนการควบคู่หลักหลักธรรม สอดคล้อง ภาส ภาสสัทธา ศึกษาวิจัยเรื่อง”การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าการนำหลักการบริหารนิยธรรมประยุกต์หลักธรรมาภิบาล ได้รูปแบบการบริหารจัดการ 3 รูปแบบ ได้แก่ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วม (ภาส ภาสสัทธา, 2558) ส่วนความอดทนอดกลั้นใน การกำกับดูแล ยังสอดคล้องกับ สุทธญาณ โอบอ้อม ศึกษาเรื่อง”การพัฒนาคุณภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนว พระพุทธศาสนา” ฝึกอบรมการแสดงออกทางกาย วาจา และจิตใจ คือ ศีล ฝึกพฤติกรรม สมาธิ ฝึกสภาวะความอดทน และปัญญา คือเห็นการกระทำว่าจะทำหรือไม่ทำ (สุทธญาณ โอบอ้อม, 2558)

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ พบว่าประชาชนที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่แตกต่างกัน เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบลเก่า เลี้ยว อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ Panadda Chandee ได้ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนต่อการพัฒนาของเทศบาลตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าคณะกรรมการชุมชน มีเพศ อายุ อาชีพ การศึกษารายได้ และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในชุมชนไม่ต่างกัน (Panadda Chandee, 2556)

3. ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองเต่า อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ควรมีการสำรวจและซ่อมแซมถนน ไฟฟ้าที่ชำรุดเสียหายทั้ง 10 หมู่บ้าน เพิ่มปริมาณส่งเสริมอาชีพให้กลุ่มผู้สูงอายุ สตรีว่างงาน หาแนวทางป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งรณรงค์ไม่ใช้สารเคมีในพื้นที่เกษตรกรรม ติดตั้งสัญญาณเตือนภัย สร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนให้ครอบคลุม และผู้บริหารต้องใช้ความรู้ คู่คุณธรรมในการบริหารจัดการ สุรินทร์ธร ศิริกุล วิจัยเรื่อง”ผู้นำการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่าประชาชนเข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมในภาคประชาสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ (สุรินทร์ธร ศิริกุล, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลจากการศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นพบว่า 1) บทบาทของภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นในระดับปานกลาง 2) เมื่อเปรียบเทียบบทบาทการมีส่วนร่วมของภาค

ประชาสังคมในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาสังคมต่อการมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น พบว่าประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำแผนงาน โครงการให้มากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เสนอข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นควรกำหนดแผนจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ 1.2) กฎหมายเรื่องการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นต้องชัดเจนและให้ท้องถิ่นมีอำนาจตัดสินใจบนการมีส่วนร่วมของประชาชน 1.3) โครงการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลถ้ามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชาชนต้องได้รับความเห็นชอบและยินยอมของประชาชนในพื้นที่ 1.4) รัฐบาลควรส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 2.1) แผนนโยบายของท้องถิ่นควรมุ่งเน้นการป้องกันมิให้การดำรงอยู่ของชุมชน เกิดผลกระทบ ท้องถิ่นควรช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนตามความเหมาะสม 2.2) องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้าใจและมีจิตสำนึกที่ดีในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น 2.3) องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนควรทำหน้าที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ แผนและโครงการในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับ 2.4) ควรนำองค์ความรู้ดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรมของชุมชนมาประยุกต์ใช้กับวิชาการสมัยใหม่เพื่อพัฒนาท้องถิ่น 2.5) องค์การบริหารส่วนตำบลควรรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อนำมาปรับประยุกต์เพื่อหาจุดร่วมในการพัฒนาร่วมกันอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2554). การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรียา โสภณา. (2553). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์และการพัฒนาภูมิภาค. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 29/1. (2537). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 11 ตอน 53 ก (2 ธันวาคม 2537).
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา 66. (2537). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 11 ตอน 3 (2 ธันวาคม 2537).
- ภาส ภาสสัทธา. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า1 (6 เมษายน 2560).
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุทธญาณ โอบอ้อม. (2558). การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม แนวพระพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุพัฒน์ ไพไธล. (2556). กระบวนทัศน์พัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเองของกลุ่มเครือข่ายอินแปง ใน จังหวัดสกลนคร อุดรธานี กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรินทร์ธร ศิธรกุล. (2557). ผู้นำการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Khanin Natthawat. (2557). Role of Tambom Administration Organization in Muang District Yasothon Province. In Thesis of Master of Arts. Sarakhom Raja bat University.
- Panadda Chandee. (2556). The opinion of the community committee on the development of the municipality Sri Sri Subdistrict Sri Somdej District Roied. In Independent Research Master of Public Administration. Sarakhom Raja bat University.